

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

Pesti életkép

A "FÁKLYA" MÁJUS 17-IKI SZÁMÁBA IRTA: BÁLINT ALADÁR.

Délután hat órakor Budáról, a Krisztina-térről, harsány eséssel indult a 375. számú villamos. Hosszu pihenés után, aznap kerülvén ki a javítóműhelyből, az ablakok tiszták voltak, a szijak épek, a kocsai oldaláról, a padokról üde terpentin-illat szállt fel. Nyugalomra készülő őszi nap esőkolgatta sugaraival a kocsit, két nyugdíjas hivatalnok, egy elégedett fiatal hölgy és két fiatal elegáns kispap ült odabenn. A fiúk esendések voltak, a kispap fekete fődélü apró könyvet olvasott, a nyugdíjasok boldog kábulatban nézték a rohanó kirakatokat, elmardó teherkosárikat, előretörő autókat és hána megszóltak, gondosan ki-formált, szépen lejtő mondatokat gördítettek egymás felé.

Belépett a kalauznő. — Szolgálhatok, kérem, jegyekkel? Ruhája nem volt gyűrődött, haja nem volt borzas. Nyugodtan tépte le a tömbről a jegyeket és halkán megköszönte a borralót.

A kocsit megállt. Ekkor már kikanyarodtak a Duna mellé. A tulsó oldalról feléjük küldte hivalkodó tekintetét Pest, a parázna nővér. A korszón kóválygó emberek, mint árthatmas, apró pontok feketéltettek odaát. Két fiatal ember ugrott fel a kocsira, hangosak voltak, furesza beszédükkel, izgága mozdulataikkal felborították a drága, kedves esendet, az öregek arca megmerevült, mindketten fagyos hallgatásba burkolódtak és gyenge tiltakozásképpen olykor-olykor összevillant tekintetük, mintha a rájuk taposó Jelen kegyetlensége ellen akartak volna szót emelni. Reménytelenül.

A hídfőnél a kispap leszállt a két fiatal. Odalenn már sokan várták a kocsit. Alig maradt ülőhely. Ügyvédek, kereskedők, egy-két öreg néni, serdülő diákok telepedtek egymás mellé.

— Tessék jegyeket váltani! Nagyon sokan friss délutáni lapok mögé bujtak.

Az egyik nyugdíjas: — Nem értem, kérem, miért nyomnak a mostani hírlapokba olyan vastagbetűs címeket.

A másik a kezével legyintett. Nagysokára megszólalt:

— Nagy a verseny. Csak az boldogul, aki minél hangosabban kiabál.

— Mintha most kezdődne a világ. Ami azelőtt volt, az mind semmi. A multkor is...

Szavát elnyelte a diákok lármája.

Alattuk a Dunán vastag füstöt eregettek a propellerek. Ujpest felől kövér, fekete köd ereszkedett alá.

Pestre ért a villamos. A két nyugdíjas felállt, hogy kifelé induljon, de a betóduló jobb-balra taszigálták őket és csak keserves vergődés után szabadultak ki a kocsiból. Az állóhelyek is megteltek. A Kossuth Lajos-utca végén újabb roham. Sokan leszálltak és helyettük kopott férfiak, kendős, kosaras asszonyok zuhantak be a kocsiba. Valaki letépte a sziját.

A kalauznő nagyon nehezen törte át az emberfalat.

— Jegyeket váltani! — Ez már nem érvényes.

— Ne mondjon ilyet! — ripakodott rá az utas.

— Tessék új jegyet váltani. — Nem lehet zónázni!

— Szentelen!

— Szentelen maga!

— Váltson új jegyet, mert nem inditok.

Hátulról megrántották a cse-

gőt és a villamos belefuródott a Rákóczi-ut koesierdejébe.

Az emberek össze-vissza kiabáltak, a kalauznő borzasan, félre-esapott sapkával furakodott át az összeprésselt tömegen.

A koesivezető elöl már idegesen tekintgetett hátra a periron szorongó emberekre. Egyszerre megállt a villamos. Hoszsorban álltak előtte a megrekedett kocsik. Az utasok odabenn toporzékoltak. Kis gyerek furakodott közéjük és cénnahangon érthetetlen szövegű, durva dalt énekelt, majd kéregetni kezdett. Egy kövér asszony erszényébe nyult. A gyerek sorbajárta az utasokat.

— Kuss! — kiáltott rá egy tömzsi katona.

Sikoltás.

— Jaj, az erszényem!

Zsebmetsző járt a villamoson. Odalenn az utcán két vigyorgó suhanc intett fel a kocsira és el-tűnt a sokaságban.

A Baross-téren félig kiürült a villamos, de újabb embertömeg nyomult be helyettük. Csomagokkal, batyukkal vidéki emberek jöttek és rátapostak a többiekre. Egy köcsög tej zuhant le, a fehér tócsát csakhamar beitta a piszkos, teli köpött padló, az emberek káromkodtak, ruhájukat törölgették. Rosszarcu, öszszegyűrt katonák lögtak a lép-

esőn, sokan az ütközőre telepedtek. Valaki benyomta az egyik áblakot. Hangos esörömpölés.

— Annyi baj legyen! — vi-gasztalták a kalauznőt, aki iz-zadtan, kipirulva, esapzott haj-jal állt a tömeg közé cövekelve. Nagy ritkán felkiáltott, fullado-zó, rekedt hangon:

— Jegyeket váltani! Vitéz ur, hol a jegye?

Senki sem törődött vele.

A villamos előtt nehéz társze-kér ment keresztül. A kalauz-gyorsan fékezett, az emberek egymáshoz ütődtek, az anyja-karján felsírt egy kis gyerek.

A kifelé igyekvők meggyom-rozták az álló utasokat.

— Akinek nem tetszik, járjon fiákeron.

— Olyanok, mint az állatok.

— Járjon automobilon...

— Vagy repülön...

— Paraszt!

— Az öregapja!

A kalauznőt megesispkedték. Egy rézeg ember kizuhant a per-rorról.

— Alászolgája! — lengette fe-léje sapkáját egy katona.

A villamos susterregve szágul-dott végig a sötét utcán. Csen-gése úgy hangzott, mint hosszú betegségekben vergődő emberek ideges panaszkodása. Ragyogó oldala már tele volt sárral, az áramvezető lila fáradtan esap-dott fel a vezetékhez. Bágyadt, beteges fény szóródott ki a sí-vár, kopott bérházak, kihült gyá-rak felé. Az utasok ellenséges indulattal mérték egymást vé-gig, ahogy egymáshoz ütődtek; mintha bélpoklost séjtettek volna mindegyik a szomszédjában. Gyüölködve néztek ki az utcák-ra, legszívesebben porrá zuzták volna mindent. Némelyik a réz-rudak esavarját ráncigálta, más a padlót rugdosta, vagy az utjel-ző táblát bökdöste.

Mozgolódás.

— Közvágóhid, végállomás, — mindenki leszáll!

A kocsit nagyot zökkent és nyi-korogva megállt. Pillanat alatt kiürült. Mint a hajnalban ágyá-ba roskadó utcai leány fáradtan, piszkosan, megtépázva pihent egymagában elhagyatva az egy-kor büszke tisztaságban utnak induló 375. számú villamoskocsi. A koesivezető köpött egyet. Ő is leszállt.

La France.

Ez a te rózsád. Utca, város
Pacsirtaszóval van teli,
Mikor tűzét a nyári napfény
E kis rózsába perzseli.

Szivem fölé kitérők egyet,
Ah, nem a nyár hajtása ő!
De szívemé, amely ilyenkor
Rakott, mosolygó rózsátó.

És elfelejtem, hogy e rózsza
Egy rég besüppedt sirt jelöl,
Halott szíj álmodik alatta
Egy új feltámadás felől.

MAKAI EMIL.

Az öngyilkos

IRTA: HELTAY JENŐ.

SZEPTEMBER tizenhetedikén Péter urnak különösen, mondhatnám kétszeresen jó estéje volt. Először is a felesége az Operába ment, ahová Péter urnak nem kellett őt elkísérnie, másodsor Kelemen, a kellemetlen és örökké veszedelmes Kelemen fejbeltette magát.

Péter ur, aki mélységesen undorodott azoktól a megzenésített hősöktől, akik golyóval a gyomrukban vagy törrel a szívében még haláluk után is énekelnek, sohasem járt az Operába. Ilyenkor egy kávéházban várta meg az előadás végét és csak akkor jelentkezett a feleségéért, amikor a tekintélyes portás a kocsisok nevét kezdte kikürtölni. A kávéházban körülbástyázta az asztalát mindenféle alakú és nyelvű ujságokkal és az "Illustrazione Italiana"-tól lefelé mindenbe belepillantott. Így tudta meg az esti ujságokból azt az örvendetes hirt, hogy Kelemen, aki a feleségének leánykorában a legádázabb udvarlója volt, Yukatanban vagy valami más ismeretlen és gyanus vidéken fejbeltette magát.

Péter ur nem volt rossz ember, de ezuttal mégis bizonyos megelégedés ömlött el lelkén. Ez az ember neki mindig gyanus volt. Pedig hát tulajdonképpen nem volt miért haragudni rá. Kelemen udvarolt Péternének, akit még gyerekkorából ismert, meg is kérte a kezét, de kikosarazták. Ez akárhányszor mesélik az életben, amely voltaképpen csak ugyanazoknak az eseményeknek a folytonos ismétlődése. Mégis, ha Péter ur arra gondolt, hogy ez az ember valaha gyöngéden szorongatta a felesége kezét, szerelmes szókat sugott neki vagy talán meg is csókolta — gyilkolni szeretett volna. Mert hiszen a végérvényes és minden további érintkezést elvágó kosár csak egy hosszú ismeretségnek volt a befejezése. És ez a kosár is inkább az apai óvatosságból fonódott, mint az Elza érzéseiből, amelyek, hir szerint, eléggé kedveztek Kelemennek. Ilyen körülmények között ennek az embernek a hirtelen eltűnése és a halandók sorából való végleges kilépése a nagy megnyugvás, szinte az erkölcsi elégtétel balzsamával kenegette Péter ur érkény szívét.

— Ez az ember nagyon helyesen eselekedett, — mondta magában. — Végre valahára nem fogom többé látni és ami még ennél is többet ér, a felségem sem fogja látni.

És hogy ezt a gonosz és önző kijelentését valahogyan szépítse, némi kis ellágyulást mimelt és nagylelkűen hozzátette:

— Szegény fiu!

E nekrológ után fizetett és az Opera elé sietett. Az előadásnak még nem volt vége, de ő most inkább járkálni akart. Bizonyos büszkeséggel nézte az embereket, szeretete volna mindenkinek oda kiáltani, hogy Kelemen, a féltelmes Kelemen, aki valaha a feleségének udvarolt, nincs többé.

Ugy érezte, hogy ez az ember most halálával lemosott minden pletykát, örökre elnémított minden suttogást. És fontoskodva, ravaszkodva azon törte a fejét, hogyan közölje az asszonnyal ezt a nagy ujságot? Egyszerűen, kezek megmondja-e neki vagy várja meg türelmesen, mi az ujságban fölfedezi a hirt?

Hosszabb tündődés után mégis gyöngédebbnek ítélte az utóbbi módot. Megvett egy csomó esti ujságot. Oh, hogy égették ezek a zsebét! Minduntalan elővette őket és újra meg újra előlévta azt a három sort, amelyvel ezt az elég közönséges esetet jelentették. Azután újra elvette a nagy csomó papirost és nyugodt, közömbös arcot igyekezett vágni. Pedig izgatott volt, olyan izgatott, hogy amikor az Opera előcsarnokában megtalálta a feleségét, jó estét sem kívánt neki, csak azzal támadta meg:

— Tudod-e a nagy ujságot?

— Mit? — kérdezte az asszony kíváncsian.

Péter ur most már bánta, hogy szólt és kényelmetlenül érezte magát. Szeretett volna hallgatni, de az asszony türelmetlenül faggatta:

— Hát mi az? Mi történt?

— Kelemen fejbeltette magát, — pattantotta ki Péter ur a nagy titkot.

Az asszony elsápadt, elszedült. Ha Péter ur erősen meg nem fogja, talán el is esik. De ez csak pillanatig tartott.

— Borzasztó, — mondta aztán halkán.

Kis ideig szótlanul mentek egymás mellett. Ujra az asszony szólalt meg:

— Honnan tudod?

— Az ujságból, — mondta Péter ur sötéten, mert a feleségének a szomorúsága mélyen belovágott a szívébe.

— Az ujságban van?

— Minden estilapban. Valahol Amerikában vagy Ázsiában, én bizony nem tudom... Pár szavas távirat van róla...

Megint hallgattak. Péter ur néha szeretett volna valamit mondani, mert a szívét nagy keserűség fojtogatta, de nem igen tudta, hogy kezdje. A feleségét nem akarta bántani és bár nagyon megértette, hogy az asszony fájjalja ennek a fiatal embernek az elpusztulását, mégis felháborodott ezen a részvétlen. De hát szabad-e ezt megmondania? Szabad-e az asszonyt meggyanúsítani? Miért? Vét-e ellene az asszony azzal, hogy egy másik embert sajnál? Egy másik embert, aki jóval Péter ur előtt leányálmának a hőse, gyereklelkének az ideálja volt? Szerenésére az asszony megszólalt és ezzel kizavarta tépelődéseiből.

— Mindig azt mondta, hogy ez lesz a vége, — mondta inkább magának. — Egy golyó... és most itt van!

Megrázkódott. Majd hirtelen megállt és megfogta férjének a karját:

— Miért mondtad el nekem?

— Én... én... — tördelte Péter ur zavartan.

— Talán örülsz neki?

— Óh, dehogyan, — tiltakozott Péter ur méltatlankodva. — Sajnálom szegényt... igazán sajnálom...

— Jobb sorsot érdemelt, — mondta az asszony. — De persze, az, akinek nincs kiért élnie... Ennek az embernek az volt a veszte, hogy én nem lettem a felesége...

Péter ur nem felelt.

— Nem hiszed? Nekem elhiheted... Ebből a legderekabb ember lett volna, ha én hozzámegegyek... Az ő halála tulajdonképpen az én lelkelem szárad.

— Nono, — mondta Péter ur, — talán mégsem...

— Mit mégsem? Egészen bizonyos!... És most, persze későn, az egész lelkiismeretemen föllázad... Istenem, miért voltam akkor olyan gyöngé és miért engedelmeskedtem az apámnak? Most mind a ketten boldogok lehetnénk és a szegénynek nem kellene már ilyen fiatalon a földben fekdünie...

— Hallod, — mondta Péter sértődötten, — igazán nagyon kedves vagy...

— Ne érts félre! Én azért szeretlek... de akkor még nem is ismertelek... akkor csak őt ismertem, csak őt szerettem... Igen... nem tagadom, szerettem... Persze csupa levegő volt a szerelmünk, de mégis ő volt az első férfi, aki a szívemet megdobogtatta... És amiért nem lettem a felesége, elzúllott... Még egy ilyen ember volt az életemben, akit megmenthettem volna... az is elzúllott!

— Végre is angyalom — fakadt Péter ur kissé keserűen — az ember vagy egyvalakinek a felesége, vagy többeknek a mentőtársasága... Én nagyon becsülöm a maga emberszeretét, de végre a tényleg meglevő férj sem kutya...

— Jó, jó... hiszen nem akarom én magát bántani... maga nagyon derék ember... de ez még nem zárja azt ki, hogy Kelemen sajnáljam. Tudom, határozottan tudom, hogy miattam lőtte magát fejbe... és hogy az egyetlen, az utolsó gondolata én voltam... Erről sem ő nem tehet, sem én nem tehetek és ezt kár annyira a szívére vennie... Most már hazaérkeztek. Az asszony előresietett és a szoba-leánytól izgatottan kérdezte:

— Nincs levelem vagy táviratom?

— Nincs!

— Kitől vár maga levelet? — kérdezte Péter ur, mikor vacsorához ültek.

— Még kérdezi? Tőle... Kelemenről... Nagyon természetes,

hogy nem halhatott meg levél nélkül... Minden öngyilkos ír halála előtt néhány levelet... és ha ő egyetlenegy irt, hát azt nekem írta...

A vacsorát meglehetősen rossz kedvvel ették végig. Az asszony az esti ujságokat tanulmányozta. Péter ur pedig befelé pukkadt és némán káromkodott. Kellott neki ez az egész komédia? Ő maga rontotta meg házasságuk zavartalan csendjét és nyugalomát. Dühösen ment a szobájába, elfújta a gyertyát és innen a sötétből fogsikorgatva nézte a feleségét, aki most a Szűz Mária képe előtt térdelt, imádkozott és a mellét verte...

Másnap az asszony már hajnalban talpon volt. Leküldte a eselédet ujságokért és mőhön kutatta az öngyilkosság részleteit. De sehol semmit sem talált. Mi volt Kelemen az ujságoknak? Két sor! Az asszony kiábrándulva dobta félre az ujságokat, azonban egész nap izgatottan, türelmetlenül várta a levélhordót. Am a levélhordó sem jelentkezett. Nem jelentkezett másnap, harmadnap, sőt egy héten belül sem, úgy, hogy egyre légiesebbnek látszott az a remény, hogy az elhunyt Kelemen-től valaha még valami levél-féle érkezék. Péter ur ez idő alatt némán szenvedett és feleségének a fokozódó izgatottságát látván, a végén már maga is szeretete volna, ha megjön a várva-várt levél és megnyugtatta az asszonyt, hogy Kelemen tényleg öngyilkos lett és miatta lett öngyilkos.

Azokban elmúlt két hét is mindenféle levél nélkül. Az asszony nem tudott hová lenni.

— Talán nem is igaz az egész? — mondta a férjének. — Hátha nem lett öngyilkos! Hátha él!

De közben megjött a hivatalos értesítés, sőt a Kelemen-család pazar és előkelő gyászjelentése is. Az asszonynak bele kellett nyugodnia abba, hogy Kelemen meghalt, meghalt anélkül, hogy erről őt külön levélben értesítette volna. Utóbb még a férje vigasztalta:

— Kérlek, a levél alighanem a postán veszett el. Amerika vagy Ázsia olyan messze van a posta olyan megbizhatatlan...

— Mit? — kérdezte az asszony villogó szemmel. — A posta megbizhatatlan? Nem igaz, nem igaz! Tudod, mi az igazság a dologban? Az, hogy Kelemen egy csirkefogó... Most már megmondhatom neked, igenis csirkefogó... Mindig is az volt... egy közönséges nevetlen fráter, aki halálában is az, ami életében volt...

— De kérlek szépen, — szólt csillapítóan Péter ur, — mit tudod te, hogy halála előtt...

— Ne mentegesd! — vágott a szavába az asszony. — Én tudom, hogy mit beszéllek. És mondhatom neked, ezer szerencséje, hogy nem írta meg azt az utolsó levelet! Olvasatlanul visszaküldtem volna.

vették őket körül. A tér fölé mélyen leereszkedett a nedves, fekete ég; úgy látszott, mintha rátámaszkodnék a háztetőkre és komor tekintettel nézné a sáros földet.

— Hallja-e, — szólalt meg az ördög, szeretetreméltóan megfogta magát az író felé, — nem volna kedve megnézni, hogyan él a felesége?

— Igazán nem tudom, volna-e vagy sem, — felelt az író kelletlenül.

— No, maga igazán tökéletes halott! — kiáltott föl az ördög, ugratva át.

— Dehogy, miért? — szólalt az író és fűrgén kibuzta magát. — Én nem bánom... hiszen amugy se lát... s ha látna is, nem ismerne meg?

— Persze, hogy nem! — tördította az ördög.

— Én, tudja, azért mondom ezt, mert ő... nem szerettem, ha hosszú időre elmentem hazulról... — magyarázta ki magát az író.

— És ime, az egyik háznak a fala eltűnt valahova, vagy átlátszóvá vált, mint az üveg. Az író nagy szobákat látott maga előtt, a melyekben olyan derült, kényelmes és szép volt minden...

— Pompás lakás! — nyöszörgött helyeslőleg, — nagyon pompás lakás! Ha ilyenben lakhatam volna, talán még most is élnék...

— Nekem is tetszik, — mondotta az ördög mosolyogva. — És nem is olyan drága — vagy háromezer rubel...

— Ha, ez nem drága?... Emlekszem, hogy legjobb művem 815 rubelt jövedelmezett nekem... és csaknem egy esztendeig dolgoztam rajta... De hát ki lakik itt?

— A felesége, — mondotta az ördög.

— Igen? No lám!... E... Ez kellemes lehet neki... Hát az az asszony, — az csakugyan ő, — az én feleségem?

— Ó... Most lépett be az ura is...

— Megszépült... és milyen szépen van öltözve! Hm... Azt mondta, hogy ura? Milyen egészséges fickó, a pofája ugyan kissé nyársalpogásos... de azért jó ember, igazán... mintha kissé ostoba pofa volna! Sőt tán komisz is... egyébiránt az ilyen arek tetszenek az asszonyoknak...

— Akarja, majd sóhajtok maga helyett? — ajánlkozott az ördög, gunyosan nézve az író. De azt teljesen elfoglalta az, amit látott...

— Milyen élénk és vidám az areuk! Nyilván mindketten meg vannak elégedve az élettel... Az asszony szereti őt, nem tudja?

— Óh igen, nagyon is...

— És ő vajjon kicsoda?

— Segéd, valami divatárúletben...

— Segéd, valami divatárúletben... — ismételte lassan az író és hosszú ideig nem szólt semmit. Az ördög rákacsintott és vigan elmosolyodott.

— Nos, tetszik önnek mindez? — kérdezte tőle.

— Az író nagy megerőltetéssel így szólt:

— Nekem voltak gyermekeim is... hát azok? — tudom, élnek... nekem voltak gyermekeim — fiam és leányom... akkor azt gondoltam — lám, nekem van egy fiam, idővel ő belőle is derek ember lesz...

— Derék ember sok van az életben, csakhogy az életnek tökéletes emberekre van szükség.

— mondotta az ördög hidegen és valami bravuros indulót füttyörészett.

— Én azt hiszem, ha kereskedőseged, akkor rossz gyermeknevelő... és az én fiam...

— Az író megcsóválta csupasz koponyáját...

— Nézze csak, hogy átöleli az asszonyt! Pompásan élnek együtt! — kiáltott föl az ördög.

— Igen... Hát aztán az a... segéd, gazdag ember?

— Még nálamnál is szegényebb volt, de hiszen gazdag a felesége...

— A feleségem? Ugyan honnan vette a pénzt?

— Hát a maga könyveiből!

— Ugy, — mondotta az író, csöndesen bólogatva csupasz és üres koponyájával. — Ugy! Kicsül tehát, hogy én első sorban valami kereskedőseged számára dolgoztam?

— Bizony kérem, az sül ki, — szólt vidáman az ördög...

— Az író lenézett a földre és így szólt az ördöghöz:

— Vezessen vissza a síromba.

...Sötét volt; esett az eső, az égen nehéz fellegek usztak, és az író a csontjaival zörögve, buzgón lépekedett a sírja felé... Az ördög mögötte ment és vigan füttyörészett...

— Az olvasó, természetesen, elégedetlen. Az olvasó torkig van az irodalommal és még azok is, akik kizárólag csak azért irnak, hogy őt kielégítsék, csak nagyon ritkán felelnek meg az ízlésének. Az adott esetben az olvasó még azért is elégedetlen, mert egy árva szót sem szóltam a pokorról. Miután az olvasó teljesen meg van róla győződve, hogy halála után a pokolba jut, szeret még életében valamit megtudni róla. De én igazán, semmi

kellemeset se mondhatok az olvasónak, mert pokol, az a tüzes pokol, a melyet oly könnyű elképzelni — nincsen. De van valami egyéb, még pedig hasonlíthatatlanul rettenetesebb annál.

Tüstént aztán, hogy az orvos azt mondja rólad a hozzád tartozóknak:

— Meghalt...

Belépsz egy határtalan, fényesen kivilágított birodalomba és ez hibáid tudatának a birodalma.

Ott fekszel a sírban, szűk koporsódban és forogva, mint a kerék, elvonul előtted nyomorult életed. Gyötrelmes lassúsággal mozog és elvonul előtted az egész, első öntudatos lépésedtől életed utolsó pillanatáig. Meglátsz mindent, amit rejtegettél magad előtt életedben, létednek minden hazugságát és gyalázatoságát, átgondolod újra minden gondolatodat, meglátod minden titkos lépésedet, az egész életed, az utolsó másodpercig kiujul előtted! S hogy kínjaid még fokozódnak, tudni fogod, hogy azon a szűk és ostoba ösvényen, a melyen te haladtál, — mások is mennek, tolatódnak, sietnek és hazudnak... S tudod azt is, egészen tisztán látod, hogy mindez csak azért esélkezik, hogy idővel ők is megtudják, milyen szegény, ilyen alávaló és lelketlen életem élni.

De látva, hogy mint rohannak vesztődbe, semmivel sem óvhatod őket: — Se nem kiáltasz, se meg nem mozdulhatsz és a vágy, hogy rajtuk segíts, hasztalanul fogja marcangolni a lelketet... Nos, hogy tetszik?

Elvonul előtted az életed és újra visszatér s újra végig kell nézned kezdetétől fogva s nincs vége, nem is lesz vége lelkiismereted munkájának... és gyötrelmeidnek se lesz vége soha... soha!

Uj garnizon

Írta: LENGYEL GÉZA.

A köruton kardesörtetve vonult végig Koronek főhadnagy. Finom, vékony, jó tartású ember, simára borotvált arc, kis azóke bajusz. Élesre vasalt, fekete pantalon és ragyogó, fényes lakeipő. Sokan utána fordultak, sokan megnézték, mindenkinek tetszett. Fiatalság áradt róla és gondos tisztaság, mintha az édes anyja kefélt volna le minden darab ruháját. Fáradt emberek, akik munkából mentek hazafelé, irigykedve gondolták:

— Ennek most kezdődik az élet. Színház, orfeum, pezsgő, cigány.

A főhadnagy ment, kifeszített mellel, amolyan korzói parádétartással. Kissé gyorsabban ugyan a kelleténél, de sétált, urasan, magát élvezően. Egy kis mellékutca sarkáig tartott ez így. Ott befordult a főhadnagy, holtan ez az utca csendes, kihalt, szegényes. Egészen kisvárosi. Itt nincsenek sétáló, nincsen semmi, ami fiatal katonatisztet vonzana. Koronek főhadnagy ur azonban ment egyenesen előre, mignem a harmadik sarkon találkozott valakivel. Földig érő kerek galériában — valami nagyon is egyszerű pongolyát tarthatott — egy nő várakozott ré. Kicsit finomabb, kicsit esendesebb, gyávább is volt talán a munkásasszonyoknál, akik itt az urukat várják, de nem tűnt fel közöttük.

A főhadnagy megfogta a kezét, azután együtt mentek tovább, most már lassabban.

— Van vaesora?

— Igen, itt hozom — mondta az asszony, de a csomagot nem adta ki a gallérja alól. Nem illik, hogy a császár embere csomagot eipeljen az utcán, főképp olyan csomagot, amelyikről első pillanatra látni, mi van benne: egy kis zsiros sonka, sajt, sok kenyér és csemegének egy kis alma is.

Az uton az asszony elszámolt a költségekkel. A főhadnagy felfogta a kardját, hogy ne esőrpölyjön a görbe kövezeten és nagyokat halgatott. Otthon voltak néhány pere mulva. Nagy, új ház, keskeny, hatalmas folyosókkal. Fent a harmadik emeleten ilyen hosszú, szűk uton mentek át. Elöl a katona, utána apró, fűrgé lépésekkel az asszony. Ajtók, ablakok mindenütt nyitva. Az egész ház feltárta a szegénységét, feltárta minden baját. A kopott butorokat, a hideg vaesorát, a fekete tüzhelyen, a koromos spiritus-fűzőt. A sarokban a katona kinyitott egy ajtót és előre engedte az asszonyt. Pétróleumlámpa, olesó, részletfizetéses butorok. Bejárat természetesen a konyháról, de tud még egy kis szoba, ahol engedelmesen húzódtott meg két/keskeny ág.

Koronek főhadnagy ur rögtön

a vetkőződéshez látott. A finom vaffenrok, a fényesre tisztogatott ruha csak a világ elé való. Itthon valami ócska civil-gunya is jó. Az asszony szótlanul, mint egy hűségeseled, elszedte a ruhadarabokat, külön-külön leporolta, lekefélté mindet és vigyázva elrakta a szekrénybe.

— Még mindig nagyon szép — mondotta a fényesgombu kabátra.

— Pedig már két éves. Ki tudja majd ilyen jól gondját viselni?

— Ki tudná? Hát én tudom. — Áthelyeztek — mondotta a férfi.

Azután nem szólt semmit. Az asszony is összeszorította a száját és halgatott. Megvaesoráztak, csendesesen. Az asszony magától-tötte cigarettákat hozott és amikor Koronek főhadnagy ur komoran fújta a füstfelhőket, megtörölte a könnyes szemét és megkérdezte:

— Hová?

— Köhalomra.

— Ma huszonhatodika van.

— Annyi. Elsején kell jelentkezni. Négy nap. Most fizetünk házbért, a lakás még legalább két hónapig megvan. A butorrészletet meg fogom küldeni neked, minden elsején.

Az asszony most már hangosan sirt. Főhadnagy ur Koronek szintén nem a legjobban érezte

magát. Nagyon megszokta már ezt az állapotot. A nagy városban nem keresi senki, mit csinál otthon. Olyan jól meg lehet húzódni, olyan egyedül lenni, mint az erdő közepében. Az asszony gyönyörűen rendben tartja a felszerelést és beosztja a gázt. Cigaretta is, vaesora is minden napra jut.

Szeliden elkáromkodta magát a főhadnagy ur, eldobta a cigarettát és aludni ment.

Az asszony reggel is sirt és sirás közben sok rég nem használt holmit szedegetett ki a szekrényéből. Selyemből, könnyű kerek posztószoknyát, csattos övet, tollas kalapot. Kiporolta, kirakta a folyosó korlátra. Vége a nyugalomnak, újra szükség lehet rá, meg ami vele jár: az orfeum-büffére. Koronek főhadnagy ur mindebből nem látott semmit. Mire déliben hazajött, a nagy koffer mellett szorgalmas pakolás közben találta az asszonyt. A kopott katonasipkára, a széles sárga övre, az ingekre, kék bluzokra sűrűn hullottak a könnyei, míg szigorú rendben egymás mellé nem sorakozott minden.

A napok csendes sirás, sok cigarettafüst és káromkodás közben teltek el.

— Irjál — mondotta röviden (Folyt. a 8-ik oldalon.)

hallgató nőket, de együtt zagyva hangza-
 varta vált az egész.
 — Istennem, — ilyen csulság, — mondta
 SILVA a polgármesternek.
 — Ne busulj, — szolt nyugodtan az
 ura, — amai jobb lesz a vöd, minél komi-
 szabb volt a völegény. Lesz mit jóva ten-
 nie.
 Ekkor hátul az udvar végében, a kis-
 asszony ablakán már egy szállott be a zene,
 mint valami tündérlóm. Ott már szép volt
 és kedves és ingerlő. Ugy zengett, mintha
 az egész város fele volna muzsikaszóval.
 S MERTY olyan boldogan ugrott ki
 ágyascskájából, mintha mégis csak Mariska
 volna. Mert a Mariskák, az éjjeli zenes Ma-
 riszkák dolga a legkedvesebb és legboldo-
 gab állapot.
 Zugo fejfel valahogy már szinte azt
 képzelte, hogy öltöznie kell a szokásra s ki-
 tudja, nemet mondott volna-e, ha az ablak
 alatt hívó szóval áll a nyalka tin, akit négy
 De áhelyett az anyja lépett be.
 — Fiaszkám, öltözz, meg ne ijedj.
 Apád-mondta, hogy most rögtön megjünk
 a tanhátra, a többi majd elintézi ő.
 Mariska úgy megijedt az anyjától.

— 121 —

mos hitvestársait békítették a Ferkó
 nagyszerű viceinek elsorolásával.

Virradt, perceről-percere nőtt a korai vi-
 lágosság. A nagy templom előtt már gyül-
 tek az "embervásárra" a napszamosok, s
 köpcös gazdák baktattak ki válogatni belő-
 lük, mert szombaton mindenki dupla por-
 ciót szeretne végezni a mezőn.

A piac közepén szakadatlan csorgás-
 sal gőzölgött az ártézikut forró, kénes vize.
 Az alacsony, görbe cső három ágban on-
 ontotta a vizet s csinos, botorkáló cseléd-
 lány jött már bádoggannával a pirkadat
 rezgő fényében a kutra. A Ferkó két társa
 rögtön szemügyre vette a lányt s csintalan
 szókat szólottak neki.

A házak még tompán szunnyadtak a
 mozdulatlan, vastag fejű gömbakácok mö-
 gött, mint földön heverő nagy barmok, csak
 néha hallatszott a kérődzésük, valami reg-
 geli zaj itt-ott, a mezsei gazdák szerszáma,
 jószága csikorgott. A tágas lapos piac még
 csöndesebb, elhagyottabb volt, mint nap-
 pal, az alacsony fekete pántos, rozsdás plé-
 hü boltajtók be voltak még zárva, de már a
 veres zsidó, a Grünfeld nyitott s álmos sze-
 mét meresztgette reggeli vevők után. Az
 egyik paraszt meg is indult mindjárt a

— 124 —

— Mire?
 — Mire? Kultúrára!
 — Pfyj!
 Nevetve kísérté be a két csatlós a meg-
 keseredett dorbezőlőt a vendéglő földszint-
 jére.
 Odabent még most is rekedt volt a le-
 vög. Teke pipafüsttel s a zart ablakok mö-
 gött csak a két professzor, meg meg két-
 három ur üldögélt a temerdek boros üveg
 között.

— Gyerünk inni, — kiáltott fel Ferkó
 — szomjas vagyok.
 — Mire?
 — Mire? Kultúrára!
 — Pfyj!
 Nevetve kísérté be a két csatlós a meg-
 keseredett dorbezőlőt a vendéglő földszint-
 jére.
 Odabent még most is rekedt volt a le-
 vög. Teke pipafüsttel s a zart ablakok mö-
 gött csak a két professzor, meg meg két-
 három ur üldögélt a temerdek boros üveg
 között.

Ej, émi sem erdemes így — szolt ma-
 telen, két gyerek...
 barom, egy pár disznó, néhány tyúk, egy
 orvos, iskola, közigazgatás... Egy pár igaz-
 ostobaságnak is sok arról beszélni, hogy:
 tiszta nomád-életbe. Még ábrándnak, még
 rosbán, most már vissza vannak vevve a
 ból, amelyet eddig mégis éltek bent a vá-
 jere hagyva. S abból a partányi kultúrélet-

— 128 —

csámpás, nehéz lépései meg sem szüntek,
 míg a boltig nem ért. Jó reggel dörmögött,
 egy mutatóujjal a kalapja széle felé intett
 s dohányt, egy pakli hármast kért már kint
 az utcán.

Valami csodálatos lomhaság lappan-
 gott a levegőben, lelógott az égről a föl-
 dig, mint valami halászhaló s akit elfogott,
 megnehezítette a járását, a lépését, a léleg-
 zését; az órák mulva megjövő tikkasztó ká-
 nikulai meleg nyujtogat már előre a han-
 gulatát.

Ferkó a reggeli bágyadtságtól úgy be-
 sodródott, mintha gombolyagba gyürték
 volna láthatatlan szellemek.

— Hogy lehetne itt élet — gondolta
 magában — ahol a nép ekkora csizmákban
 indul a munkába; hogy lehetne attól azt ki-
 vánni, hogy dolgozzék. Ugy tünt fel neki
 hirtelen, mintha a nagy, sötét földü Nagy-
 kunság csak azért termette volna magának
 ezeket a férgeket, az embereket a hátán,
 mert jól esik neki, ha vannak, akik egy ki-
 csit vakarják rühes felszínét, de nem hogy
 kizsákmányolják s kivájják belőle az őskin-
 ceket. Csak annyira tartja el őket, hogy
 lomha békében tengődhessenek s valami
 külön napot, külön levegőt, külön életet

— 125 —

Bágyadtan néz körül.
 Hiatal legények gammognak, mint
 másutt a hetvenesztendősök, az élet virág-
 jában levők már minden iránt közönyöse-
 k, mint a gályarabok. Semmi sem szűcs, sem-
 mi sem kérés. Semmi sincs jól, semmi sincs
 rosszul. Egyik város a másiktól harmi-
 negyvenötven kilométernyire van, közve-
 len utakkal, ahol őszszel nem lehet egy sze-
 ker búzát öt loval bevinni. S ahelyett,
 hogy megrovóiditենek az utat, fahukat tele-
 pítենek közbe, kisebb központokat, hat-
 inkább megadja magukat a sármak, bele-
 temetkeznek a tanyákba s szét vannak hint-
 ve száz meg száz kilométeres körzetben.
 mint a bogács a mezőn, kiki a maga éve-

Valaha a kunsági urak természetrajzában,
 Nem kell neki semmi, se új, se régi, se jó,
 se rossz. Egy életben ember, akinek mi-
 gasdassági eszközt, se búrmi heven mezeu-
 do beszerest nem eszmélt étvizdek óta. A
 kastélya kidült, bedült, a lovak ökrrel, teho-
 nel rosszak, a földjei soványak, kőlesek, a
 munkásai tudatlanok, rosszakaratnak, lom-
 hák. A vénsegg kelke ténkedik el egész kor-
 nyékén, mint magán az egész Nagy-kunsi-
 gon.

— 127 —

tart a saját szükségére, amely ezt az em-
 berfajt, amely itt él, lebéklyózza a tompa
 szűk körbe, amelyben csak jóllakottan hő-
 főgni vagy chesen nagyokat nyeldekelní le-
 het.

Most egyszerre megértette a saját tra-
 gédiáját.

Az ő esete ma már egész Magyarorszá-
 gon csak itt eshetik meg, a Nagy-kunság
 mezein. Itt mindenki, mindenki elsorvad,
 aki valami újjal akar előkerülni. Ebben a
 rettenetes sárfészekben akar autóval jár-
 ni? A tanyák világában? Ahol még ma is
 sarat raknak sárra s nevezik országutnak?
 Ahol a gépköcsi száraz időben a porba, ned-
 vesben a sárba ful? Emberöltőknek a mun-
 kája kell még, hogy megdolgozza a talajt,
 magát a természetet s az embereket. De
 hát ő legyen ez a keserves uttörő?... Most,
 amikor mindenfelé magas kultúra virágozik,
 mikor másutt egyszerűen bele lehetne ülni
 a modern élet kész eredményeinek élvezé-
 sébe, itt ő fekdjön neki a szebb jövő elő-
 készítésének?

Nincs kedve rá, nem is érez magában
 elég erőt hozzá... S alkalma sincs hozzá.

Az apjára gondol, aki valóságos tipikus
 kikövesedése mindennek, ami rossz volt

— 126 —

De hát ez a mulatság! Mit csináljon a
 unokái sem fogják.
 az egész élete sem. De elfeledtem, még az
 követett el, amit levezekelni nem lesz elég
 el, hogy ma már éppen elég barbarságot
 Ferko intett és sötét arecal gondolta
 hetünk dolgunkra.
 mána, — mondta a szolgabíró. — Mi me-
 — No ezeket a pecet se fogja össze-
 sötét arnyékaikat.

Va már csak az utca végén lehetett látni
 vált s úgy szetszaladt, hogy pár perc mul-
 paransólt, de erre a cigányseveg nyúlla
 Ferko halkán, keményen újabb notát
 állítottak az ur előtt.

Almára s most a primások öklüket rágra-
 rózta a Ferkót kísérő urak képtelen gen-
 kinből. Már éppen eleget vergődtek, vaka-
 A cigányoknak azonban elég volt a
 kis lány, mond meg az anyádnak...

kejevel a taktust... Hej kis lány, kis lány,
 lami tündéri hangulatban ütögette fejcs-
 rozs... S Merry visszadült ágyába és va-
 tek, hogy: Ritka buza, ritka arpa, ritka
 A bandák most egyszerre együtt kezd-

hogy a remültsé ozolják.
 dolma, aki odakint éljeli zenét buzát neki,
 hogy arra a szép mesés lovagra kellett gon-

— 122 —

magyar ur, ha nem ilyeneket! Mikor min-
 den szabad neki, minden lehet s mindent
 nemcsak megbocsátanak, de nagyszerűnek
 is találnak, amit tesz. Kezdte ő-másképp is.
 De mikor kulturával jött, kinevették. Ezt
 biztosan meg fogja bocsátani még az apja is.

— No, hálistennek, — gondolta magá-
 ban keserűen, — most már igazán elron-
 tottam a dolgomat.

S komor arecal fordult arra a gondo-
 lata, hogy hátha éppen ezzel hódította vol-
 na meg a civil lányt...

— Utálatos az egész élet, de a legutá-
 latosabb én vagyok magamnak benne! —
 mondotta s visszafordult.

— No, menjünk vissza a nagypiszkos-
 ba! — szólt hangosan s a nagyvendéglő fe-
 lé bökött a páleájával.

Enyhe, megüditő szél fujt az arcába,
 amely égett a bor hevétől, a tomboló vér
 tüzetől s a szegyenpirtól.

VIII.

Mikor visszaértek, a Nagypiszkos bi-
 zony üres volt. A jeles vendégek, akik nem
 voltak hozzászokva az ilyen késői fennma-
 radáshoz, mind megszöktek s azóta már ál-

— 123 —

Megismerkedés a költészettel

IRTA: ANATOLE FRANCE.

LEFORT kisasszony, ki a Faubourg Saint-Germainben nevelő intézetet tartott egészen kicsiny gyermekek részére, beleegyezett, hogy reggeli tíz órától déli s délután kettőtől négyig én is hallgathassam oktatását. Rettenetes dolgokat képzeltem erről az intézetről s mikor a dajkám először vonszolt el oda, azt hittem: el vagyok veszve.

S azért igen meglepett, hogy midőn beléptem a nagy tanuló szobába: öt vagy hat kis lányt és tiz-tizenkét kis fiút pillantottam meg, akik mind nevetgéltek, torzképeket vágtak s mindenféle jelét adták kópéságuknak és jó kedvöknek. Megítéltem őket s elmondtam magamban, hogy nagyon megátalkodottak lehetnek.

Ellenben úgy vettem észre, hogy Lefort kisasszony mélységesen szomorú volt. Kék szemét nedvesnek láttam s mintha ajkait félig nyitva tartotta volna...

Angol módra fésült, szintelen fürtök csüngöttek alá arcára, mint néhol a parton méla fűzfaágak hajlanak le a víz tükreire. A semmisségbe nézett s koronként mintha mély álomból riadt volna föl.

E szomorú kisasszony kedvesége s a gyermekek vigása bizalmat keltek bennem; már magára a gondolatra, hogy egy esomé kis lány sorsában fogok osztakozni, minden félelmem elozlott.

Lefort kisasszony palatáblát meg krétát nyomott a kezembe s aztán leültetett egy élénk szemű, finom arcú fiú mellé, ki velem egykorú lehetett.

— Engem Fontanetnek hívnak — szolt hozzám. — Hát téged?

Aztán megkérdezte: mi az apám? Mondtam, hogy orvos.

— Az enyém ügyvéd — felelt Fontanet. — Ez jobb hivatal.

— Miért?

— Te nem látod be, hogy ügyvédnek lenni nagyon szép dolog?

— Nem.

— Akkor te ostoba vagy.

Fontanetnek termékeny esze volt. Ajánlotta, hogy tenyészek selyembogarat s aztán mutatott egy szép Pythagoras-féle sorozatot, melyet ő maga csinált. Bámultam Pythagorast és Fontanet-t. Én csak egy pár mesét tudtam.

Mikor haza indultam, Lefort kisasszony szorgalmi jegyet adott, melynek hasznát sehogy sem tudtam kitalálni. Anyám megmagyarázta, hogy a kitüntetések egyik sajátja, hogy semmi hasznukat sem lehet venni. Azután kikérdezett, mit miveltem ezen az első napon. Azt feleltem, hogy Lefort kisasszonyt néztem.

Anyám kicsufolt, pedig igazat mondtam. Mindenkor nagy hajlandóságom volt az életet látványosságnak tekinteni. Soha sem voltam valóságos megfigyelő; mert a megfigyeléshez rendszer kell, mely a vizsgálódást irányozza és nekem nincs rendszerem. A megfigyelő céltudatosan válogatja megnézni valóját; a szemlélődő teljesen rábizza ma-

gát a szemére. Ami engem illet, szemlélődőnek születtem s azt hiszem, soha sem fogom levetkezni azt az ártatlan együgyűséget, mely meg van minden nagyvárosi szájtátóban, aki mindenre elbáméskodik, akit minden mulattat s aki még akkor is megőrzi kis gyermekes, érdeklődő kíváncsiságát, mikor már az anyagi törekvések és a becsvágy korát éli. Mindama látni valók közül, melyeket valaha végignéztem, csak az az egy untatott, a melyet színpadon mutogattak. Ellenben az élet látványosságai kivétel nélkül, mindig érdekelték, kezdve azokon a látni valókon, melyek még a Lefort kisasszony intézetében foglalkoztattak.

Tehát: el-elnéztem nevelőnőket, mindinkább megerősödvén abban a hitemben, hogy Lefort kisasszony szomorú, megkérdeztem Fontanet-t, hogy mi az oka ennek a föltünő szomorúságnak? Fontanet, bár semmi határozottat nem állíthatott; úgy magyarázta a dolgot, hogy nevelőnők szomorúságát a lelki furdalás okozza; mert úgy emlékezett (noha nem volt egészen bizonyos benne), hogy Lefort kisasszonyt, hirtelen s épen ama, már rég mult napon fogta el a buskomolyság, midőn ez a fehér szemű jogtalanul elkobozta az ő puszpángfából készült csigáját s majdnem azonnal újabb merényletet is bátorodott ellene elkövetni; ugyanis elfojtani akarva a jószágától megfosztottnak jogos panaszkodását, fejére nyomta áldozatának a számrásüveget.

Fontanet meg tudta érteni, hogy az a lélek, mely ily gonosz tette tudott vetemedni, örökre elvesztette nyugalmát és derűltségét; de én nem elégedtem meg a Fontanet okaival; másokat kerestem.

Az igazat megvallva, nehéz volt akármit is keresni a Lefort kisasszony tanuló termében, mert ott pokoli zürzavar uralkodott. A növendékek roppant esatákat vitvak Lefort kisasszony előtt, aki látható volt ugyan, de akinek a lelke távoli vidéken járt. Annyi katekizmust és kenyérgalaesint vagdostunk egymás fejéhez, hogy a levegő első-tétedett tőlük s a durrogásnak nem volt se hossza, se vége. Csak a legkisebb gyermekek nézegettek békés mosolylyal a mennyezetre, a lábukat fogva s a nyelveket kilógatva.

Néha-néha Lefort kisasszony beleszólt a zsvájba, olyanformán, ahogy alvajárók szoktak megszólalni; megbüntette valamelyik ártatlan növendékét, aztán visszavonult szomorúságába, mint valami toronyba. Tessék elképzelni egy nyolc éves kis fiúnak lelki állapotát, aki ez érthetetlen zajgás közepette, körülbelül hat hét óta irogatja a palatáblájára:

Éhen veszett a föl nem ismert Malfilétre.

Ez volt a föladatam. Időnként kezembe támasztottam a fejemet, hogy féken tartsam a gondolataimat; de egy gondolat nem ha-

gyott békén: az a kérdés, hogy miért szomorú Lefort kisasszony? Szüntelenül a buskomor nevelőnővel foglalkoztam. Fontanet különös elbeszélésekkel növelte kíváncsiságomat. Azt mesélte, hogy az ember nem mehet el korán reggel a Lefort kisasszony szobája előtt anélkül, hogy nyögést, siránkozást és láncsörgést ne halljon.

— Emlékszem, — tette hozzá — hogy egyszer régen, talán egy hónapja, — zokogva olvasott föl az egész osztálynak egy történetet, mely, azt mondják, vers volt.

A Fontanet elbeszélésében volt valami borzalmas, ami átfújta a lelkemet. Mindjárt másnap alkalmam nyílt meggyőződni, hogy ez az elbeszélés nem volt költött, legalább a fölolvastatás illetőleg nem; mert a láncsörgésről s a többi borzalomról, melyek Fontanet-t elrémítették, soha sem tudtam meg semmit s ma már azt hiszem, hogy a láncsörgés valójában szenes lapát és csipővas csörgése volt.

Másnap ugyanis a következő nevezetes dolog esett meg:

Lefort kisasszony megkopogtatta az asztalt vonalzójával, esőndet parancsolt, köhécselt és tompa hangon így szolt:

— Szegény Janka!

Majd, némi szünet multával halkán folytatta:

A tanya szüzi közt a legszebb Janka volt.

Fontanet mellbe lökött a könyökével s elröhögte magát. Lefort kisasszony méltatlankodva nézett rá; aztán azon a végtelenül szomorú hangon, a melyen a vezeklési szoltárokat szokás énekelni, folytatta a szegény Janka történetét. Valószínű, sőt bizonyos, hogy ez a történet elejétől végig vers volt; de kénytelen vagyok úgy mondani el, a mint emlékezetemben megmaradt. Remélem, az én prózámban is rá lehet ismerni a költemény szétszórt csillámaira.

Janka menyasszony volt; szerelmet és hűséget esküdött egy ifju, derék hegylakónak. E szerencés pástort Oswaldnak hívták. Már minden készen van az esküvőre; Janka barátnői fátyolt és köszort hoznak a szép menyasszonynak. Boldog Janka! De ime, egyszerre elalél. Arca sápadt, mint a halál. Oswald lejö a hegyről. Arájához fut és így szolt hozzá: "Oh, én mátkám!" A leány elfulladó hangon felelt: "Kedves Oswald, Isten veled! Meghalok!" Szegény Janka! A sir lett násznagyuk és a tanya harangjai, melyeknek esküvőre kellett volna csilingelniök, temetésre kondultak meg.

Ebben az elbeszélésben sok olyan kifejezés volt, melyet akkor hallottam először s melynek értelmét nem tudtam; de az egész oly szomorúnak és oly szépnak tűnt föl előttem, hogy hallatára valami ismeretlen borzongást éreztem: a melancholia báját egyszerre megértette velem vagy harminc rossz vers-sor, melyeknek a betű szerinti értelmét képtelen lettem volna megfejte-

ni. Mert, míg meg nem vénülünk, nem szükség sokat megértünk, hogy sokat érezzünk. A homályos dolgok is lehetnek megindítóak és nagyon igaz, hogy a határozatlan, a bizonytalan tettszik az ifju lelkeknek.

A könny kiáradt nagyon is tele szívemből és bármily esufondárosan vigyorgott Fontanet, bárhogy fintorgatta az arcát — nem tudtam visszafojtani a belőlem kitorzó zokogást. Pedig akkor még nem kételkedtem a Fontanet fölényében. Államtűkárrel kellett lennie, hogy kételkedjem benne.

Könnyezésem jól esett Lefort kisasszonynak; magához hívott és így szolt hozzám:

— Noziére Péter, ön sirt; ime itt az érdemkereszt. Tudja meg, hogy ez a költemény tölem való. Van nekem egy vastag füzetem, mely csupa olyan szép költeménnyel van tele, mint ez itt; de még nem találtam kiadó, aki kinyomtatná. Ugy-e, hogy ez borzasztó, sőt megfoghatatlan?

— Oh, kisasszony — feleltem — milyen jó, hogy fölolvasta ezt a történetet! Most már tudom az ön bánatának okát. Ön szereti a szegény Jankát, aki meghalt a tanyán s mivel mindig rá gondolt, ugy-e, azért olyan szomorú s azért nem veszi észre, mit csinálunk az osztályban.

Szerencsétlenségemre, ezek a szavak nem tetszettek neki. Haragra lobbant és így szolt:

— A szegény Janka története költött dolog. Ön ostoba. Adja vissza ezt a keresztet és menjen a helyére.

Sirva tértem vissza a helyemre. Most már magamért sirtam s megvallom, ezek az újabb könnyek nem jártak azzal a majdnem édes érzéssel, melyet akkor éreztem; mikor a szegény Janka fakasztott könnyekre. S még hozzá nagyon növelte a zavaromat, hogy fogalmam sem volt róla, mi lehet az a "költött dolog?" Fontanet sem tudta.

Mihelyt haza értem, megkérdeztem anyámtól.

— Költött dolog — felelt anyám — az, ami nem igaz.

— Ah, mama — szoltam — mily kár, hogy a szegény Janka nem igaz!

— Micsoda Janka? — kérdezte anyám.

— A tanya szüzi közt a legszebb Janka volt.

És elmondtam Janka történetét, amint emlékezetemben maradt.

Anyám semmit sem felelt, de mintha halkán azt mondta volna apámnak:

— Micsoda együgyűségeket tanítanak ennek a gyermeknek!

Egy hét mulva utoljára irtam palatáblámra (természetesen akkor is óriási zajgás közepett) ezt a jól ismert verset:

Éhen veszett a föl nem ismert Malfilétre.

Fontanet meg én egyszerre léptünk ki Lefort kisasszony intézetéből.

Az új dal

IRTA: SCHNITZLER ARTHUR.

— En nem vagyok oka, Breiteneder ur... kérem szépen ezt senki sem mondhatja!

Breiteneder Károly úgy hallotta ezeket a szavakat, mintha valahonnan messziről ütötték volna meg fülét és mégis egész pontosan tudta, hogy az, aki mondta, ott megy mellette, — sőt érezte azt a borgózt is, melyekbe ezek a szavak be voltak burkolva. De nem felelt semmit. Lehetetlen volt vitatkozásba bocsátkoznia, nagyon fáradt és nagyon feldúlt volt ennek az éjszakának rettenetes eseményétől és nagyon vágyódott az egyedül léte és a friss levegőre. Ezért is nem ment haza, hanem a reggeli szélben a néptelen utcákon tovább sétált, ki a szabadba, az erdős dombok felé, melyek immár előbukkantak a könnnyű májusi ködből. De egyik borzongás után a másik futotta át testét, fejtől lábáig és nem érezte azt a jóleső frisseséget, amely máskor az átvirrasztott éjszaka után a kora reggeli levegőben rezgett át rajta. Mindég szeme előtt lebegett az a rettenetes kép, amely elől menekült.

A mellette levő férfi csak most érthette utól. Tulajdonképen mit is akart tőle? miért mentegetőzött?... És miért épen előtte?... Ő nem is gondolt arra, hogy szemrehányással illesse az öreg Rebayt, bárha jól tudta, hogy ő volt a főoka mindannak, ami történt. Most oldalvást reá nézett. Milyen züllött is volt ez az ember! Fekete Ferenc-József kabátja gyűrött és pecsétes volt, egy gomb hiányzott rajta, a többinek meg mind rojtos volt már a széle. Gomblyukában egy elhervadt virág szára diszelgett. Tegnap este még frissen látta Károly a virágot. Ugyanezzel a szegfűvel ült Rebay karmester a nyoszörgő zongora előtt és kísérte a Ladenbauer társaság összes zene-számaait, úgy, amint már harminc éve szokta. A kis koresma egészen tele volt, még künn a kert-

ben is székek és asztalok sorakoztak egymás mellé, mert, a mint sárga cédulákon vörös és fekete betűkkel hirdették: "Hosszu, nehéz betegség után, ma lép fel először Ladenbauer Mária kisasszony, más néven a "fehér rigó". Károly mélyen fellelegzett. Egészen kivilágosodott és ő meg a karmester most már rég nem voltak az egyedüljárók az utcán. Mögöttük, a mellékutakról, sőt az erdőből is jöttek feléjük sétálók. Károly még csak akkor vette észre, hogy ma vasárnap lehet. Örült, hogy semmiféle kötelezettség nem szólítja vissza a városba, bárha atyja, mint már oly sokszor, bizonyára most is megbocsátotta volna neki, ha hétköznapot mulaszt is el. Az Alser-utcai régi esztergályos üzlet jól ment nélküle is és atyja tapasztalatból tudta, hogy a Breitenederék, a kellő időben, még mindig visszatértek a szolid életmódhoz. A Ladenbauer Máriával való história ugyan a legkevésbé sem volt inyére.

— Csinálhatsz amit akarsz, — szólt egyszer gyengéden Károlyhoz — hiszen én is voltam egyszer fiatal. De kedveseim családjával sohasem érintkeztem! Ennél már sokkal büszkébb voltam!

— Bárcsak hallgattam volna atyámra, — gondolta magában most Károly, — akkor sok mindentől megkímélhettem volna magamat.

De hát nagyon szerette Máriát. Nagyon jólelkű teremtés volt, sok hiábavaló szóbeszéd nélkül őszintén esüggött rajta és ha kart karbaölte sétálgattak, senki se hitte volna afféle leánynak, aki már sok mindent megpróbált. Szülei otthon, különben épolyan tisztességes életmódot folytattak, mint bármelyik egyszerű polgári család. Lakásuk esinos, tiszta volt, a polcon könyvek állottak.

Az öreg Ladenbauer testvére, ki hivatalnok volt a városnál,

gyakran jött látogatába és akkor komoly dolgokról beszélgettek: politikáról, választásokról és városi ügyekről. Vasárnap az öreg Ladenbauerrel tarokkozott néha Károly és a bolond Jedekkel, ugyanazzal, ki este Clownkosztümben poharakon és tányérokön keringőket adott elő; és ha nyert, akkor a nyereséget rögtön ki is fizették neki, amihez a kávéházában egyáltalán nem nagyon szoktatták hozzá.

Az ablak előtti fülkében, mely tele volt aggatva svájci tájakat ábrázoló üvegekkel, Jedeknek hosszú sápadt felesége ült, ki esténként az előadáson unalmas költeményeket adott elő és Máriával beszélgetett, közben pedig szakadatlanul bölintgatott. Mária azonban Károly felé tekintett, olykor tréfálkozva intgetett neki szemével, vagy melléje ült és kártyájába nézett. Fivére egy nagy üzletben volt alkalmazva és ha Károly cigarettát adott neki, ő rögtön egy másikkal kínálta vissza Károlyt. Testvérenek pedig, akit egyébként nagyon tisztelt, gyakran hozott valami kis nyalánkságot, a városi cukrásztól. És ha elköszönt, félig esukott szemmel rendszerint így szólt:

— Sajnálom, már másfelé ígérkeztem...

Károly természetesen azt szerette legjobban, ha egyedül lehetett Máriával. Vissza gondolt egy reggelre, amikor ugyanezen az uton ment vele, a csöndes sugó erdőbe, mely ott fenn a dombnál kezdődik. Mindketten fáradtak voltak, mert a kávéházból jöttek, hol a reggeli szürkületig együtt ültek az egész népének társasággal; egy réthajlás szélén lévő bükkfa alá feküdtek és elaludtak. Csak a nyári dél forró esődjében ébredtek fel és aztán még beljebb mentek az erdőbe, csevegtek, nevettek egész nap, anélkül, hogy tudták volna miért és csak késő este, az előadáshoz vitte őt Károly vissza a városba...

Sok ilyen szép emlékek voltak és mindketten igen boldogan éltek, anélkül, hogy a jövőre gondoltak volna. A tél kezdetén Mária hirtelen beteg lett. A doktora szigorúan megtiltotta, hogy látogatókat fogadjon, mert a betegsége agyhártyagyulladás volt, vagy valami ilyesféle és minden izgalomtól meg kellett óvni Máriát. Károly eleinte naponként elment Ladenbauerékhoz tudakozódni, később, amikor a betegség nagyon hosszúra nyúlt, már csak minden második vagy harmadnap.

Egyszer Ladenbaueré az ajtónál így szólt hozzá:

— Nos, ma már bejöhet Breiteneder ur. De nagyon szépen kérem, el ne árulja magát.

— Mit ne áruljak el? — kérdezte Károly. — Hát mi történt?

— Hát úgy vagyunk, hogy sajnós a szemem már alig lehet segíteni.

— Hogyan?

— Nem lát többé! Fájdalom, ez visszamaradt a betegségéből. De Mária még nem tudja, hogy gyógyíthatatlan... Szedje össze magát, nehogy észre vegyen valamit.

Károly néhány szót dadogott és elment.

Hirtelen valami félelem szállotta meg, nem merete vizontlátani Máriát. Ugy érezte, mintha semmit sem szeretett volna annyira rajta, mint épen a szemét, amelyek oly világosak voltak és a melyekkel mindig nevetett. Majd holnap megy el. De nem ment sem a következő, sem a további napokon. És látogatása mindjobban elhalasztódott. Aztán a véletlenség úgy hozta, hogy egy üzleti utra kellett mennie, amelyre atyja már régen unszolta. — Nagy világot járt be, volt Berlinben, Dreždában, Kölnben, Lipcsében, Prágában. Egyszer egy levelező lapot küldött az öreg Ladenbaueréknek, melyen az állott: hogy visszatérte után felkeresi őket, addig is tiszteli szépen Máriát.

(Folytatjuk.)

Új garnizon

(Folytatás a 4-ik oldalról.)

a főhadnagy ur a bucsuzásnál. — Aztán, ha visszahelyeznek, megint együtt leszünk.

Ezzel inkább önmagát vigasztalta és nagyon nekibusultan, összevont szemöldökkel indult neki a hosszú köhalmi utnak.

Egyetlen zászlóalj állomásozott a rongyos fészekben. A tiszték unatkoztak és kitérő örömmel fogadták az új, fővárosból jött bajtársat.

— Estére hozzánk jössz teára — harsogta Kapitánya — és beszélés nekünk a színházakról.

Koronek mentegetőzött:

— Talán nem illik... még be se mutatkoztam feleséged ő nagy ságánál...

A kapitány nevetett:

— Agglegény vagyok én.

És sugva tette hozzá:

— De azért van asszony a háznál.

Csakugyan volt. Kedves, szőke, vastag asszonyka, aki nem beszélt nyugdíjról, pótlékokról, mint a kincstári nők.

Másnap a század főhadnagyánál volt — és ott sem hiányzott a háziasszony és a másik kapitánynál sem, aki a hivatalos listák szerint szintén a nőtlen tiszték közé tartozott.

Koronek addig bámult ezen, míg kellő óvatossággal megkérdezte a hadnagyukat.

— Persze, — magyarázta a hadnagy — ilyen apró garnizonban lehetetlen volna. Ha fent el is néznék, a kincstári asszonyok kidobtatnának bennünket.

Hanem itt egészen más. Mert, tudod, az alezredes is úgy van. Az asszonyával tíz év óta él békés egyetértésben. És gondja van rá, hogy ide ne helyezzenek más tisztet. Ahány megrögzött agglegény, mind idekerül. Persze, kaszinó-bált nem rendezhetünk. De otthon, az ajtó mögött vidáman élünk és Köhalmot már belenyugodott a békés családi állapotokba.

A főhadnagy ur ere az elbeszélésre előbb kitérte a száját, aztán a nagy örömtől, izgatottságtól vérvörössé vált. Sietett haza. Katonásan, szabályszerű, de meleg levelet irt az elhagyott otthonba, hogy az asszony jöjjön, mert Köhalmot az a hely, ahol a szívet nem fosztják meg a jogaitól. A levelet ajánlva ad-

ta fel és a hadnagynak, akivel bizalmas barátságot kötött, megsugta, hogy egy hét múlva ő sem lesz egyedül.

Négy nap múlva levél érkezett. A főhadnagy ur rosszat sejtett mindjárt. A hadseregben nincs helye levelezésnek. A parancs elment, teljesíteni kell. Összeráncolt homlokkal bontotta föl a levelet.

— Ne haragudj, — irta az asszony — de nem mehetek. Kiadtam a szobát Gráf hadnagynak, a te századodtól. Most nem hagyhatom itt, mert így kívánja a becsület, amelyre, tudod, hogy nagyon vigyázok. Mert nem akarom, hogy ott a távolban még valami rosszat gondolj rólam...